

Vzor citace:
SVOBODOVÁ, M. *Občanství Evropské unie*. Praha: Auditorium 2021.

Autorka děkuje své rodině za podporu při vzniku této práce.
Zvláštní poděkování patří JUDr. Petru Svobodovi, Ph.D.

Tato publikace vychází v rámci programu Progres Q02 Publicizace práva v evropském a mezinárodním srovnání.

recenzenti:
Prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.
Doc. dr. Jana Plaňavová-Latanowicz

redakce: Petr Bělovský
grafika a sazba: Auditorium
jazyková korektura: Zdeněk Tejkl

Auditorium
Praha 2021

© Auditorium s.r.o., Magdaléna Svobodová
www.auditorium.cz

ISBN 978-80-87284-89-6

OBSAH

ÚVOD	7
1. VZNIK A VÝVOJ OBČANSTVÍ EU	11
1. Vývoj před rokem 1992	12
1.1 Volný pohyb osob a služeb a jeho význam pro zavedení občanství EU	12
1.1.1 Vývoj primárního a sekundárního práva v oblasti pohybu osob a služeb	13
1.1.2 Přínos judikatury Soudního dvora	17
1.1.3 Volný pohyb rodinných příslušníků „občanů Společenství“	22
1.1.4 Restriktivní výklad výjimek a rozvoj dalších oblastí souvisejících s volným pohybem	26
1.2 Zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti jako pilíř budoucího občanství Unie	34
1.2.1 Položení základů zákazu diskriminace v primárním a sekundárním právu	36
1.2.2 Rozvoj principu nediskriminace v judikatuře Soudního dvora	38
1.3 Zavedení přímých voleb do Evropského parlamentu	49
2. Zavedení občanství EU v roce 1992	56
3. Vývoj občanství EU po Maastrichtu	65
2. POJEM OBČANSTVÍ EU	74
1. Definice pojmu „občanství Unie“	74
2. Pohled na institut občanství EU optikou státního občanství	83
2.1 Výhrady k unijnímu občanství z pohledu státního občanství	85
2.2 Srovnání práv a povinností státních občanů ČR s právy a povinnostmi unijních občanů	96
3. OBSAH OBČANSTVÍ EU	116
1. Kategorizace práv občanů Unie	118
2. Právo pohybu a pobytu na území členských států	124

2.1 Vliv občanství Unie na právo pohybu a pobytu příslušníků třetích zemí jako rodinných příslušníků občanů Unie	135
2.1.1 Singh (1992): právo dovolávat se pravidel volného pohybu osob vůči domovskému státu	142
2.1.2 Metock (2008): právo dovolávat se pobytových práv dle práva EU při nelegálním pobytu v členském státě	149
2.1.3 Zambrano (2011): právo dovolávat se čl. 20 SFEU jako ochrany proti zbavení podstatné části práv vyplývajících z občanství Unie	155
2.1.4 Shrnutí	169
2.2 Výjimky z práva pohybu a pobytu se zaměřením na dopady pandemie COVID-19 na pohyb osob v EU	171
2.2.1 Výjimka ochrany zdraví v právu EU	172
2.2.2 Pandemie COVID-19 a její dopad na pohyb osob v EU	175
2.3 Právo pohybu a pobytu unijních občanů v České republice	187
3. Právo nebýt diskriminován na základě státní příslušnosti	192
3.1 Nerovnosti v právu na rovné zacházení v EU	203
4. Politická práva občanů EU	222
4.1 Právo občanů EU volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu	231
4.2 Právo občanů EU volit a být volen v obecních volbách ve státě bydliště	249
4.3 Právo občanů EU sdružovat se v národních politických stranách ve státě bydliště?	258
5. Povinnosti unijních občanů	264
4. NABÝVÁNÍ A POZBÝVÁNÍ OBČANSTVÍ EU	270
5. OBČANSTVÍ EU V KONTEXTU BREXITU	289
1. Právní úprava postavení občanů Spojeného království a občanů Unie po brexitu	301
ZÁVĚRY A PERSPEKTIVY DALŠÍHO VÝVOJE OBČANSTVÍ EU	310
Seznam zkratk	320
Summary	321
Seznam použitých zdrojů	322

ÚVOD

Občanství Evropské unie vzniklo počátkem 90. let 20. století jako nový institut, který je symbolem překonání ekonomického charakteru evropské integrace, posunu Evropské unie směrem k politické unii a který představuje další krok směrem k federalizaci EU. Občanství EU přineslo občanům členských států EU některá nová práva (např. politická práva) a našlo své výrazné uplatnění v judikatuře Soudního dvora EU. Význam a výhody unijního občanství plně vynikly v souvislosti s tzv. brexitem, kdy si část občanů Spojeného království uvědomila negativa vystoupení z EU právě na ztrátě unijního občanství. Občanství EU ovlivňuje také tradiční institut státního občanství členských států a relativizuje exkluzivitu práv vyplývajících ze vztahu mezi státem a jeho občany. Samostatnou otázkou potom zůstává, kam se bude unijní občanství v budoucnu ubírat.

Tato práce si neklade za cíl zpracovat občanství EU vyčerpávajícím způsobem, protože jen stěžejní právo občanů EU vstupovat a pobývat na území jiných členských států vydá na samostatnou monografii. Autorka se nicméně zaměří na nejvýznamnější otázky spojené s občanstvím EU a na souvislosti s právem ČR, neboť ucelenější monografie na toto téma zatím nebyla v českém prostředí zpracována. Autorka si v rámci této práce položila tři základní výzkumné otázky. Občanství Unie se s ohledem na název tohoto institutu nabízí srovnávat s institutem státního občanství. První výzkumná otázka proto zní, jaká je charakteristika unijního občanství v komparaci s tradičním institutem státního občanství. Zadruhé, již v raných letech evropské integrace Soudní dvůr zdůrazňoval, že Evropská společenství nejsou jen společenstvími států, ale také jednotlivců. Právo EU vždy kladlo důraz na postavení jednotlivce a je proto legitimní položit si otázku, jaký konkrétní přínos má zavede-